

Streszczenie

Policja Państwowa w województwie krakowskim w latach 1920-1939

Praca przedstawia organizację, warunki służby oraz działalność Policji Państwowej na terytorium województwa krakowskiego w okresie od powstania tej jednostki podziału administracyjnego do wybuchu II wojny światowej.

Dysertacja składa się z dziewięciu rozdziałów, z których pierwszy ma charakter wstępny, ukazujący dzieje polskich tradycji policyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań historycznej Małopolski. Część właściwa pracy odnosi się do dwóch obszarów funkcjonowania Policji Państwowej. Rozdziały II-V obejmują kwestie budowy oraz przekształceń na tym terenie struktur, kadr i zasobów Policji. Pozostałe cztery rozdziały dotyczą realizacji jej ustawowych zadań: „utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego”. Podjęta została tutaj próba oceny stanu bezpieczeństwa na terenie województwa oraz wskazania głównych zagrożeń. Opisano działania Policji Państwowej w zakresie: prewencyjnym i porządkowym, zwalczania przestępczości kryminalnej i gospodarczej, a także policji politycznej. W pracy ukazano również wzbudzający kontrowersje, pomimo upływu lat, problem angażowania policji przez rząd, w ograniczanie aktywności opozycji politycznej, w latach 30. Przybliżona została problematyka wykorzystania oddziałów policyjnych wobec zbiorowych naruszeń porządku, z opisem interwencji ze skutkiem śmiertelnym.

Okręg krakowski Policji Państwowej, wykazywał duże odrębności, w porównaniu do sytuacji w innych jednostkach kraju. Powstał on 1 grudnia 1919 r. Z uwagi na istnienie w Krakowie Dyrekcji Policji, dopiero w połowie 1921 r., Policja Państwowa w tym mieście, przejęła agendy śledcze. Pełną jednolitość osiągnięto w 1928 r., z chwilą przekształcenia Dyrekcji Policji w Krakowie w Starostwo Grodzkie. Kadra policyjna w Małopolsce była liczna i doświadczona w zakresie służby policyjnej, co skutkowało przeniesieniem znacznej jej części do innych regionów kraju. Cechą charakterystyczną na tym terenie był też szeroki nabór do służby oraz intensywne szkolenie, w oparciu o sieć placówek stworzonych w kilku ośrodkach regionu. Wiele wysiłku poświęcano na utrzymanie odpowiedniego stanu dyscypliny funkcjonariuszy. Wyposażenie i uzbrojenie do służby było skromne, w głównej mierze pochodzące z czasów wojny i starsze. W warunkach powojennej biedy, doskwierającej policjantom i ich rodzinom, podjęto próby działań samopomocowych.

Po powstaniu administracji II szczebla, organy policyjne zostały ściśle podporządkowane władzom politycznym. W kolejnych latach policję województwa krakowskiego objęły procesy charakterystyczne dla całego kraju, m.in. dążenie do ograniczania zakresu zadań oraz specjalizacja kadr. W województwie tym działała m.in. policja kobieca.

Po przewrocie majowym (1926 r.) kadry kierownicze zdominowali legioniści oraz oficerowie przychodzący z wojska. W latach 30. postępowała stabilizacja zawodu, przeprowadzono proces modernizacji wyposażenia, poprawiły się warunki służby oraz poziom życia rodzin policyjnych. W środowisku policyjnym nastąpił rozwój inicjatyw kulturalno-społecznych.

Zwalczanie przestępczości przez policję w województwie krakowskim zdeterminowane było wysokim stanem zagrożenia. W całym analizowanym okresie dużym problemem był bandytyzm, wymagający szczególnie intensywnych działań w pierwszych latach po wojnie światowej. Codziennością policyjnej służby były interwencje, podczas których dochodziło do starć z przestępcami, podczas których używano broni palnej. Ponad trzydziestu policjantów województwa krakowskiego w dwudziestolecie międzywojennym zginęło wykonując obowiązki służbowe. Służbę prewencyjną charakteryzował regres. Niedostateczna liczebność funkcjonariuszy policji skutkowałą poważnymi dysfunkcjami w zakresie wypełniania zadań. Z biegiem czasu działania zyskiwały w coraz większym stopniu charakter reaktywny, nastawiony na represje.

Policja Państwowa była istotnym elementem systemu obrony państwa. W całym okresie wykonywała zadania cywilnego kontrwywiadu oraz pełniła nadzór nad życiem społecznym i politycznym. Skutecznie ograniczała aktywność komunistów, jak też działalność antypaństwową innych środowisk. Nadzorem obejmowała również działalność organizacji legalnych. W okresie sanacyjnym Policja Państwowa była coraz mocniej włączana w realizację celów bieżącej polityki rządu wobec opozycji.

W województwie krakowskim, w okresie międzywojennym dochodziło do bardzo częstych demonstracji antyrządowych i strajków. Wydarzenia te skutkowałą interwencjami policji i wojska. Niektóre z nich miały tragiczny finał. W tym czasie doszło do kilkunastu starć pododdziałów zwartych z demonstrantami, których skutkiem były przypadki śmierci uczestników protestów. W oparciu o bogaty materiał źródłowy w pracy przedstawiono, przebieg tych wydarzeń. Autor poddał w wątpliwość rozpowszechnione w historiografii tezy o dążeniu policji do konfrontacji oraz głównej odpowiedzialności jej funkcjonariuszy za dramatyczne skutki demonstracji i wystąpień.